

Näkökulmia miestutkimuksen metodologiaan

Timo Aho, Jiri Nieminen & Arttu Salo (toim.):

Miestutkimuksen metodologiaa. Vastapaino 2021. 268 s. ISBN 978-951-768-843-7.

Miesten ja poikien sukupuolitietoista tutkimusta on Suomessa tehty eri tieteenaloilla 1980-luvulta ja ope-
tusta annettu 1990-luvulta lähtien. Miestutkimus ei
kuitenkaan ole vakiinnuttanut asemaansa sukupuolen-
tutkimuksen kentällä yhtä vahvasti kuin naisia koskeva
sukupuolitietoinen tutkimus. Vuonna 2021 julkaistun
Miestutkimuksen metodologiaa -artikkelikokoelman
tehtävänä onkin teoksen toimittajien mukaan tukea
suomalaisissa yliopistoissa tehtävää sukupuolitietoista
opetusta ja tutkimusta miehistä, pojista, mieheksistä
ja maskuliinisuuksista.

Teoksessa tarkastellaan miehiä, poikia ja mieheyttä
koskevan tutkimuksen menetelmiä ja metodologisia
haasteita sekä miestutkimuksessa hyödynnettyjen käsit-
teiden, teorioiden ja metodien suhdetta. Poikkitieteelli-
nen teos on laadittu oppi- ja käsikirjaksi ja sen kirjoitta-
jina on tutkijoita yhteiskuntatieteistä, kasvatustieteistä
sekä humanistisilta aloilta. Teoksen lähtökohtana on
kriittinen miestutkimus ja artikkelit pohjautuvat kirjoit-
tajien aiempiin tutkimuksiin ja niissä tehtyihin tutkimuk-
sellisiin valintoihin.

Johdannon ovat laatineet teoksen toimittajat Timo
Aho, Jiri Nieminen ja Arttu Salo. Siinä määritellään, mitä
on kriittinen miestutkimus ja toisaalta mitä on miestut-
kimuksen metodologia ja mihin sitä tarvitaan. Lisäksi
esitellään miestutkimuksen perinteitä sekä analysoidaan
Suomessa tehdyn miestutkimuksen metodologisia
valintoja ja kotimaisen miestutkimuksen käymää kes-
kustelua kansainvälisen tutkimuksen kanssa. Johdan-
non taustoittavat luvut ovat tärkeitä miestutkimukseen
vasta perehtyville opiskelijoille ja aihepiiriin tutustuville
tutkijoille. Ne kertovat tieteenalan kehityksestä ja luov-
vat hyvän pohjan johdantoa seuraavien artikkelien luke-
miselle.

Kirja on jaettu kolmeen temaattiseen osaan sen
perusteella, millainen rooli tutkijoilla ja tutkittavilla on
ollut tutkimusaineiston tuottamisessa. Teoksen osat
ovat I Vuorovaikutteiset tiedontuotannon tavat: haas-
tattelu ja etnografia miesten tutkimuksessa, II Tutkit-
tavat aineistojen tuottajina: visuaaliset ja taidelähtöi-
set menetelmät miesten ja poikien tutkimisessa ja III
Media-aineistojen äärellä. Ensimmäisen osan artikke-
leissa pohditaan tutkijan ja tutkittavan välistä suhdetta,
kun metodina on erilaiset haastattelut tai etnografinen
kenttätyö. Toisessa osassa tutkittavat osallistuvat itse
tutkimusaineiston tuottamiseen ja kolmannessa osassa
analysoidaan erilaisia media-aineistoja: internetkeskus-
teluja, laulujen sanoituksia sekä mediakuvia.

Teoksen ensimmäisen osan avaa Petteri Eerolan ja
Hanna Pirskasen artikkeli ”Miehiä haastattelemassa”,
jossa tarkastellaan haastattelua tutkimuksen metodina
monista osin hyvin käytännöllisistäkin näkökulmista. He
kertovat haastateltavien rekrytoinnista ja rekrytoinnin
ajoitteisesta vaikeudesta, mieheyden rakentamisesta
ryhmähaastattelutilanteessa sekä tunteista ja tunne-
työstä haastatteluissa. Eerola ja Pirskanen tuovat hyvin
esiin kuinka vaikeaksi koetuista aiheista, kuten alkoholi-
sista tai väkivallasta keskusteleminen saattaa nostaa
haastattelussa pintaan tunteita, joihin haastattelijan
on hyvä olla varautunut ja ennalta pohtia, miten haas-
tattelutilanteessa tunteisiin reagoida. Toisaalta Eerola
ja Pirskanen pohtivat haastattelijan ja haastateltavan
välistä suhdetta ja luottamuksellisen tilanteen syntyä.
He tuovat esiin monet yhtäaikaista tekijät, jotka voivat
joko lisätä luottamusta haastattelijan ja haastateltavan
välillä ja toisaalta vähentää luottamusta. Tällaisia inter-
sektionaalisia tekijöitä ovat esimerkiksi ikä, sukupuoli,
yhteiskunnallinen asema tai perhetilanne.

Myös Timo Ahon ja Anni Ojajärven artikkelissa ”Tut-
kijan positiot ja miehistä tietäminen etnografisessa
kenttätyössä” käydään keskustelua siitä, miten monet
erilaiset tekijät muovaavat tutkijan ja tutkimuskohteen
välistä suhdetta ja miten tämä muovaa miehistä tietä-
mistä etnografisessa tutkimusprosessissa. Lähtökoh-
tana on, ettei tutkija ole tutkimustilanteessa objektiivinen
tarkkailija tai omasta historiastaan irrallinen toimija,
vaan tuottaa tietoa vuorovaikutuksessa tutkimuskohteen
kanssa. Tiedontuotamisen prosessiin vaikuttavat myös
tutkijan kokemukset.

Ensimmäisen osan kolmas, Laura Mankin laatima
artikkeli ”Tiesin, etten ole tervetullut” tarkastelee eri-
laisia haastattelutilanteita ja sitä millaisia vaikutuksia
haastattelumetodin valinnalla on siihen, miten haasta-
telvat kertovat kokemuksistaan. Myös Mankki hyö-
dyntää tutkimuksessaan intersektionaalista tutkimus-
otetta. Kaikissa ensimmäisen osan artikkeleissa yhtenä
tutkimuksen peruspilareista on sekä tutkijan että tutki-
muskohteen moninäkökulmainen tarkastelu.

Teoksen toisen osan ensimmäisessä artikkelissa
”Miesten käytäntöjen tutkiminen visuaalisen tutkimus-
menetelmän” Leena Autonen-Vaaranemi kirjoittaa hank-
keestaan, jossa hän pyysi tutkimukseen osallistuvia mie-
hiä valokuvaamaan kotiaan ja kertomaan kuvien avulla,
mitä merkityksiä he antoivat kodille. Valokuvia sovelle-
taan visuaalisena tutkimusmenetelmänä aineiston tuot-
tamiseen ja analysoimiseen. Kuten Eerolan ja Pirskasen,
myös Autonen-Vaaranien käyttämä metodi vaati
tunnetyön tekemistä haastattelutilanteessa. Visuaalinen
aineisto toi tutkijalle lisäaineistoa tutkimuksen pohjaksi
erityisesti silloin, kun haastateltavan oli vaikea pukea
kokemuksiaan tai tunteitaan sanoiksi.

Tuija Huuki kuvaa artikkelissaan ”Feministiset uusma-
terialistiset taidelähtöiset menetelmät ja poikatutkimuk-

sen herkkätuntoiset aihepiirit” teksti- ja puhelälhteisten tutkimusmetodien rinnalle noussutta tutkimus- tausta, joka hyödyntää feministisiä uusmaterialistisia ja posthumanistisia teorioita. Menetelmien kautta on pyritty löytämään uusia keinoja tutkia nuoria ja lapsia koskevia herkkiä aihepiirejä. Huuki osoittaa artikkelis- saan, kuinka taidepajatyöskentely antaa lapsille mah- dollisuuden käsitellä seksuaalisuuteen, väkivaltaan ja kuolemaan liittyviä teemoja, jotka saattavat olla sensi- tiivisyydessään vaikeasti sanallistettavissa. Valokuvausta ja taidelähtöisiä metodeja voidaan siis käyttää poika- ja miestutkimuksessa vaikeiden tai sensitiivisten teemojen tarkasteluun, kun sanallinen tai kirjallinen ilmaisu on tutkimuskohteelle vaikeaa.

Kolmannen osan aluksi Tuija Saresma kirjoittaa artikkelissaan ”Manosfääriin maskulismi” internetin maskulismisivustojen tutkimisesta kulttuurintutkijan näkökulmasta. Saresma kuvaa erilaisia tekstin lukemi- sen tapoja, jotka huomioivat myös luetun tekstin kon- tekstin. Saresma tarkastelee tekstejä performatiivina ja lähestyy niitä intersektionaalisesti. Kuten useat muutkin antologian kirjoittajat, myös Saresma tuo esiin tutkijan subjektiviisuuden ja sen merkityksen tutkimuksen aihe-, näkökulma- ja metodologisiin valintoihin.

Arttu Salon artikkelissa ”Huono-osaiset miehet Rytmihäiriö-yhtyeen sanoituksissa” tarkastellaan mies- ten alkoholinkäytön kulttuurista kuvastoa ja sen tutki- mista. Salo esittelee, miten representaatioanalyysia voi- daan käyttää sukupuolitietoisessa miestutkimuksessa. Kolmannen osan päättävässä Jiri Niemisen artikkelissa puolestaan tutkitaan miespolitiikkojen mediakuvia sekä politiikan sukupuolittuneisuutta. Nieminen käyttää metodina Ernesto Laclauin diskurssiteoriaa, jonka avulla hän tarkastelee maskuliinisuuteen liitettyjä merkityksen- antoja ja poliittista artikulaatiota.

Antologian päättää Timo Aho ja Jiri Niemisen laa- tima ”Lopuksi: maskuliinisuuksista moninaisiin mieheyk- siin”. Loppupuheenvuorossa Aho ja Nieminen nostavat vielä keskusteluun tärkeän teeman: mitä tarkoitetaan maskuliinisuus- ja mieheys-käsitteillä (engl. *masculinity, manliness, manhood*). Heidän mukaansa näiden käsit- teiden löysä tai lepsu käyttö – toisinaan jopa synonyy- misesti – sekoittaa miehiä koskevaa tutkimusta. Aho ja Niemisen loppupuheenvuoro on lyhyt mutta tärkeä. Onkin hieman harmi, että se jää sekä teoksen sisälly- luettelossa että johdannossa lähes piiloon. Lopuksi- luvun olisi voinut erottaa sisällysluvussa pois kolman- nen osan alta omaksi kokonaisuudekseen, jotta sen huomaisi helpommin. Samoin lopetukseen olisi ollut hyvä viitata johdannossa artikkelien esittelyn lopuksi.

Käsitteiden määrittelyn ohelle loppulukuun olisi voi- nut vielä tiivistää useat artikkelieja yhdistävät teemat ja tehdä näistä laajemman synteesin. Useissa artikkeleissa kirjoittajat nostavat intersektionaalisen tarkastelutavan keskeiseksi metodologiseksi työkaluksi niin tutkimusta

tehtäessä, tutkimusaineistoja kerätessä ja tutkimus- kohteita analysoitaessa kuin myös tutkimuskohteen ja tutkijan suhdetta pohdittaessa. Samoin useassa teks- tissä nostetaan esiin tunteet ja tunnesensitiivisyys osana tutkimusprosessia. Näiden teemojen laajempi käsittely tai artikkelien välinen keskustelu olisi syventänyt teom- jen käsittelyä entisestään.

Teoksessa miestutkimuksen moninaiseen kenttään antavat panoksensa usean alan tutkijat, mutta historioit- sijana olisin kaivannut myös historiallisen metodologi- sen lähestymistavan tai oikeammin lähestymistapojen esittelyä. Miehet, maskuliinisuus tai mieheys eivät ole yhtä suosittuja tutkimusaiheita sukupuolihistorian ken- tällä kuin naiset, mutta tutkimusta tehdään ja erityisesti modernin ajan tutkijoiden joukosta löytyy useita aihee- seen perehtyneitä tutkijoita, joihin on teoksessa viitat- takin. Pirjo Markkolan, Ann-Catrin Östmanin ja Marko Lambergin toimittama *Näkymätön sukupuoli: Miehey- den pitkä historia* (2014) on osoitus mieshistoriasta kiin- nostuneiden historiantutkijoiden joukosta Suomessa.

Edellä esitetyistä kriittisistä huomioista huolimatta *Miestutkimuksen metodologiaa* on erinomaisen terve- tullut teos, joka kannustaa tutkijoita sekä opiskelijoita tarkastelemaan tutkimusaiheitaan miesten, poikien, miehisyyden ja maskuliinuuksien näkökulmista.

Mari Välimäki, FT
Tampereen yliopisto

Digitaalinen historia: Katsaus menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaisuuden näkymiin

Mats Fridlund, Mila Oiva ja Petri Paju (toim.):
Digital Histories. Emergent Approaches within the New Digital History. Helsinki University Press 2020.
382 s. ISBN (PDF) PDF 978-952-369-021-9.
<https://doi.org/10.33134/HUP-5>.

Mats Fridlundin, Mila Oivan ja Petri Pajun toimittama *Digital Histories: Emergent Approaches within the New Digital History* alkaa lupaavasti: Kirja lupaa esitellä nimenomaan digitaalisilla työkaluilla toteutettuja pro- jekteja, jotka tuottavat uutta tietoa historiasta. Tälle on tilausta, koska turhan moni projekti, tai niistä kirjoit- taminen, on loppunut aineiston digitointiin ja muihin valmisteleviin askeliin pääsemättä koskaan käsiksi var- sinaiseen tutkimukseen.

Tässä artikkelikokoelmassa kuitenkin tuodaan yh- teen useamman projektin tuloksia. Neljään osaan jaettu teos sisältää 18 lukua yhteensä 33:ltä kirjoitta-